

Steiner Gábor

Fényképezés

nagy látószöggel

Vajda János felvétele

A fotó lelke az objektív **3.**

A fényképezés legfontosabb eleme, ahogy azt a neve is mutatja, a fény. Nem mindegy tehát, hogyan, milyen formában és mennyiségben jut a fényérzékeny felületre, legyen az digitális képérzékelő vagy hagyományos film. Ezt pedig leginkább az objektív határozza meg. Bár a fotózás történetében akadt olyan művész, aki nem volt hajlandó 50 milliméteres alapobjektíven kívül mást használni, nem ez a jellemző. A fotósok több lencsét használnak, hiszen ezekkel sokkal könnyebb a megfelelő képkompozíciót kialakítani, a téma távolsága ugyanis sokszor adott, azon nem tudunk változtatni. Az objektívek közül talán a nagylátószögű használata igényli a legtöbb tapasztalatot és figyelmet.

Az 50 milliméteres gyújtótávolságú alapobjektívnek nevezett lencse a kisfilmes, 26x24 mm-es képkockán az emberi szemnek megfelelő perspektívájú képet hoz létre, bár a fotósok közül sokan gondolják úgy, ezt a látványt inkább a 35 mm-es nyújtja. A digitális gépeknél a fenti állítás természetesen csak akkor igaz, ha a képérzékelő mérete megegyezik a kisfilm méretével, azaz „full frame”-es. Az APS-C méretű képérzékelővel szerelt gépek esetében például az 50 mm helyett az 1,5-1,6-szeres ekvivalenciaszorzó figyelembevételével kb. 31 mm az alapobjektív gyújtótávolsága (31x1,6 = 49,6 mm).

Az alapobjektív gyújtótávolságánál rövidebb fókuszú objektívek tekinthetők nagy látószögűnek (wide). A fókusz távolság rövidülésével a látványból egyre több kerül a képre, azonban a nagy látószög alkalmazásával vigyázni kell, mivel a képhatárok kiszélesedésének ára van: a túl nagy látószög komoly torzulásokat okozhat a képen. A téma ugyanis általában nem kétdimenziós, és az objektívhez közelebbi témarészleteket a nagy látószögű sokkal nagyobb mértékben nagyítja, mint a távolabbiakat. Ez különösen a kamerához közeli témák esetében szembetűnő, például egy közlőről, nagy látószögű objektívvel fényképezett portrén az orr akár cyranói méreteket is ölthet. A nagy látószögű objektív a teret „széthúzza”, szemben a teleobjektívvel, amelyek összenyomják. Kellő odafigyeléssel a nagy látószög

Torzulások

Perspektíva: *A képen látható tárgyak egymáshoz viszonyított aránya megváltozik, a közelebbi tárgyak a valóságosnál nagyobbak, míg a távolabbiak annál kisebbnek látszanak, ez pedig hatással van az egymáshoz viszonyított látószölagos távolságukra is.*

Vonaltorzítás: *Ha a film vagy a képérzékelő síkja nem párhuzamos a téma fő síkjával, az eredetileg párhuzamos függőleges vonalak a képen összetartani látszanak. A hatás annál erősebb, minél rövidebb a gyújtótávolság. A vonaltorzítást ügyesen kihasználva egészen más hangulatú képeket hozhatunk létre, mintha ugyanazt a témát „normálisan” fényképezzük le. Például a közlőről fotózott épület oldalai a gép megdöntése miatt nem lesznek párhuzamosak.*

Képszéli torzulás: *A képszélek felé haladva a tárgyak egyre jobban megnyúlnak, különösen az ultraszéles látószögű, nagyon rövid gyújtótávolságú objektívek esetében, jellegzetes optikai torzítást eredményezve.*

tószög hasznos segítőtárrsá válik akkor, ha nem tudunk a témától kellő távolságba kerülni, de érdekes hatásokat is létrehozhatunk vele, ha ügyesen bánnunk a perspektivikus torzítással. Például virágos

rétet fényképezve a látvány a képen a végtelenbe nyúlik.

A nem teljes méretű képérzékelős digitális gépek esetében a teleobjektívek nyújtotta előny – nevezetesen, hogy a kisebb képérzékelő miatt a gyújtótávolság hosszabbnak látszik, például APS-C méret esetén a 200 mm-es teleobjektív ~320 mm-esnek felel meg kisfilmen –, a visszájára fordul, hiszen a kisfilm esetében még nagy látószögű

Jól kihasználhatjuk a nagy látószögű objektívek széles mélységélességi tartományát is, lehetőséget adva rá, hogy a kép elő-, közép- és háttérben lévő lényeges elemek is hangsúlyt kapjanak fotónkon. Nagy látószögű objektív használata esetén a bemozdulás veszélye is csekélyebb, nyugodtan választhatunk tehát hosszabb záridőt az expozícióhoz (szűkíthető a rekesz vagy elegendő kevesebb fény is), 28 mm-nél akár 1/30 zársebességet is bátran használhatunk.

28 mm-es gyújtótávolság APS-C méretűnél kb. 45 mm-es objektívnek felel meg, ami már majdnem az alapobjektív gyújtótávolsága. A kisfilmen elérhető 28 mm-es hatást az ilyen képérzékelős digitális gépekkel csak kb. 18 mm-es gyújtótávolsággal tudjuk létrehozni. A 18 mm-es objektív ára pedig jóval magasabb, mint a 28 mm-esé, és a gyújtótávolság csökkenésével az árak akár csillagászati méreteket is ölthet.

Az egyszerűség érdekében a továbbiakban nagy látószögű objektívek alatt az 50 mm-esnél kisebb

Hartyányi Norbert felvétele

Vajda János felvétele

Kaphatók olyan zoom objektívek is, amelyek a gyártók ajánlásai szerint egyetlen eszközben oldják meg a fotós valamennyi gondját, azaz a széles zoom tartomány biztosítja az extra tele és az extra wide állást is. Jó tudni azonban, hogy minél szélesebb ez a tartomány, annál nagyobb valószínűséggel kell a szélső állásokban, főképp a nagy látószögnél – csakúgy, mint a kommersz nagy látószögűeknél – különböző képhibákkal számolnunk.

A legjobb hatás eléréshez a képmező alsó és középső harmadának határára állítsunk élességet, és válasszuk a lehető legszűkebb rekeszt. Ha van a kamerán mélységélesség-ellenőrzési lehetőség, használjuk!

gyűjtőtávolságukat értjük. Vegyük ezt figyelembe, ha kisebb képérzékelős digitális kamerát használunk, és az objektív ekvivalenciaszorzó segítségével válasszuk ki a megfelelő objektívet D-SLR fényképezőgép esetén, vagy az előttlencsét, ha nem cserélhető lencsés bridge vagy kompakt kamerával fotózunk.

A nagy látószögű objektív jellemzői

A 28 mm-es gyűjtőtávolságú objektív nagyjából 75 fokos látószögű, ami megfelel két szemünk együttes látószögének. Ennél kisebb gyűjtőtávolsággal fényképezve, a képek szélei felé haladva már olyan részek is megjelennek, amelyeket szemünkkel nem érzékelnénk – ha egy irányba tekintünk. A 20 mm-esnél kisebb gyűjtőtávolságú objektíveket ultraszéles (ultrawide) látószögű objektíveknek nevezik.

Nagy mélységélesség

A nagy látószögű objektívek szinte a teljes befogott távolságtartományban elfogadható élességű képet alkotnak. Ez lehetőséget ad arra, hogy olyan tárgyak, amelyeknek végei tőlünk különböző távolságban vannak (pl. vasúti szerelvény) teljes hosszukban élesen jelenjenek meg a fotón. Igaz, a téma a valóságosnál hosszabbnak fog látszódni a perspektíva torzulása miatt. A mélységélesség a rekesz szűkítésével tovább fokozható. Az ultraszéles látószögű objektívek a mélységélességet még teljes rekesznyílás esetén is biztosítják a teljes távolságtartományban.

A halszem objektív

A halszem objektívek az ultrawide kategória leg-
rövidebb gyűjtőtávolságú tagjai, látószögük akár 220 fok is lehet (gyűjtőtávolság 6 mm), azaz vízszintes és függőleges irányban is teljes mértékben „belátják” a frontlencse előtti területet, sőt bizonyos mértékig a frontlencse mögöttit is. Így a készített kép kör alakú lesz, a képszéleken pedig a torzítás maximális. A látószög miatt a halszem frontlencséje félgömb alakú, ezekre az objektívekre nem szerelhető semmilyen előtét, ezért ezekhez csak hátsó szűrők használhatók.

Hogyan válasszunk?

A kompakt kamerák objektívje nem cserélhető, ráadásul nagy részüknél a zoom tartomány is meglehetősen korlátozott, így csak gyenge nagy látószögű teljesítmény érhető el velük. A kapható nagy látószögű előtétek pedig, bár kibővítik a lehetőségeket,

A nagy látószögű objektívek a képszéleken általában a képek közepéhez képest jóval életlenebb képet rajzolnak, ezért érdemes jó minőségű, aszférikus lencsetagot is tartalmazó objektívet választani. Az aszférikus lencsék ugyanis pontosabban fókuszálják a fény valamennyi hullámhosszúságú összetevőjét, így a képszéleken is élesebb képet alkotnak.

a képminőséget is lerontják, különösen a kép középpontjától távolabb eső területeken. Vásárlás előtt érdemes tehát meggondolni, számunkra milyen zoom tartomány a megfelelő, és eszerint választani kamerát. Hiszen 35 mm-es alsó állásban már nehéz igazán jól komponált klasszikus tájképet készíteni. A 28 mm alsó gyűjtőtávolság-határú gépeknél viszont sokszor le kell mondanunk a zoom erősebb tele állásáról.

A cserélhető objektíves gépeknél már jobb a helyzet, hiszen az objektívkészlet később bővíthető. Azal azonban tisztában kell lennünk, hogy az olcsóbb nagy látószögű zoomok a legalsó állásban általában gyengébb teljesítményt nyújtanak, a képek lágyabbak lesznek és a színhibák is gyakoribbá válnak, különösen a kép közepétől távolodva. A jó minőségű nagy látószögűek drágábbak, viszont megbízhatóbb teljesítményt nyújtanak. A legjobb eredményt a fix gyűjtőtávolságú nagy látószögű objektívekkel érhetjük el, bár ezek komoly beruházást igényelnek, mivel több különböző gyűjtőtávolságú objektívet kell beszereznünk; és ezeket elég nehéz gazdaságosan kihasználni.

Takács Szabolcs felvétele

Fekete-fehér film, papír, vegyszer és labortartozékok...

1/460-0036

... már a Tábormok utcában is!
(kiszállási parkoló)

Nagy látószögű objektívek esetében ritka a képstabilizátoros változat, mivel ez jócskán megnöveli az objektív árát, és viszonylag csekély a haszna, mivel a rövid gyűjtőtávolság miatt amúgy is csekély a kézremegésből adódó bemozdulás veszélye még hosszabb záridőknél is. Érdemesebb tehát a választásnál a képstabilizátor helyett inkább a minőségre koncentrálnunk. Ha megengedhetjük magunknak, válasszunk nagy fényerejű nagy látószögű objektívet, ezekenél – a fentiekből adódóan – ezt a tulajdonságot is jobban hasznosíthatjuk, mint a stabilizátort.

Sajnos, ahogy azt már említettük, a nem teljes méretű képérzékelővel épített digitális gépek (APS-C, DX, 2/3-os rendszer) a nagy látószöget illetően problémásabbak, a nagy látószögű objektívek pedig a gyűjtőtávolság csökkenésével egyre drágulnak, akár zoomokról, akár fix fókuszú objektívekről beszélünk. Jól át kell gondolnunk, milyen objektívet választunk, hiszen egy-egy jó minőségű, valóban sokat nyújtó nagy látószögű objektív nem olcsó mulatság. A választás hosszú időre szólhat.

Hogyan használjuk?

A nagy látószögű, különösen az ultra széles látószögű objektívek használatakor ajánlatos a mértékletesség, sokan amúgy is „lejárta lemeznek” tartják az így létrehozható látványt. Mégis jó hasznát vehetjük akkor, ha kénytelenek vagyunk közelről fotózni, ám lehetőség szerint ezekben az esetekben is kerüljük a kamera megdöntését. Csakis egészen közelről fotózva emelkedik ki a főtéma a háttérből, távolabbról inkább beleolvad. Viszont minél közelebről fényképezünk, annál nagyobb képtorzulásokkal számolhatunk. A helyes arányok megtapasztalásához ajánlatos gyakorlasképpen több felvételt készíteni az „éles” bevetések előtt.